

Ο ΝΟΥΜΑΣ

ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΚΗ ΕΠΙΘΕΩΡΗΣΗ

ΤΕΥΧΟΣ 6 (791) ΜΑΡΤΗΣ 1930

ΔΗΜ. Π. ΤΑΓΚΟΠΟΥΛΟΣ

(1867 - 1926)

Ἡ πρόσκληση τοῦ «Νουμά», νὰ γράψω μερικὰ λόγια γιὰ τὸν ἀτίμητο φίλο μου καὶ σπάνιον ἄνθρωπο Δημήτριο Ταγκόπουλο, μὲ βάνει σὲ μεγάλη συγκίνηση. Νιώθω τὸ χέρι μου ἀδύναμο, καὶ τὴν καρδίᾳ μου πλὴν γεμάτη παρ' ὅστε νὰ μπορῶ νὰ φέρσω τὸ γού μου νὰ δουλέψω ὅπως θὰ τὸ γύρευε μιὰ τέτοια ἐργασία. Καὶ βρίσκομαι σὲ δύσκολη θέση σὰν ἕνας πού θὰ ἤθελε νὰ γράφει γιὰ τὸν ἴδιο του τὸν πατέρα ἢ τὸν ἀδερφό του ἢ τὸ παιδί του. Γιατὶ ἡ φυσιογνωμία τοῦ Ταγκόπουλου εἶναι μιὰ ἀπὸ τίς λίγες καὶ μετρημένες πού ἔχουν φτάσει ἴσαμε τὸν βαθύτερο πυρήνα τῆς ζωῆς μου καὶ τὸν ἔχουν πλουτίσει καὶ ὁμορφύνει, καὶ ἔχει πάρει μιὰ ἀπὸ τίς καλύτερες θέσεις στὴν πινακοθήκη τῆς μνήμης μου. Καὶ πολλές φορές, τὸ ἀπόβραδο, ἀνάμεσα στοὺς διαβάτες, μοῦ φαίνεται πὼς τᾶξαφνα θὰ ἴδω νὰ ξεπροβάλλει τὸ ἀψηλό του ἀνάστημα. Φαντάζομαι πὼς λίγοι θὰ τὸν εἶχαν καταλάβει τὸν Ταγκόπουλο, ὅσον ἐγώ. Γιατὶ κάποια ντροπὴ καὶ μιὰ εἴκολα συγκινομένη ψυχὴ δὲν τὸν ἄφηναν νὰ φανερώναται ἔως τὸ βᾶθος του παρὰ μὲ μεγάλη δυσκολία.

Αὐτὸν τὸ ντροπαλό καὶ εἴκολα συγκινομένον ἄνθρωπο, ἐγὼ τὸν βλέπω σὲ κίθε ἀπὸ τὰ φανερόματά του· καὶ μάλιστα στὸν ἰδεολόγο καὶ στὸ λογοτέχνη. Ἀπὸ ἐκεῖνον ἔβγαναν ὅλες οἱ ἀρετές του καὶ ὅλες οἱ ἀδυναμίες. Ἦταν σοσιαλιστὴς ἀπὸ τὴν ἀμετρη ἀγάπη καὶ πίστη του στὸν ἄνθρωπο καὶ στὴ ζωὴ μὰ πλὴν πέρα ἀπὸ τὰ κτυπήματα τῆς πέννας του — κτυπήματα τρωμαρῖα, εἶναι ἡ ἀλήθεια, πολλές φορές — ἡ ἀγίατη του δὲν τὸν ἄφηνε νὰ προχωρήσει μῆτε μὲ τὴ σκέψη. Ὁ λογοτέχνης, πολὺ συχνά, ἀπὸ ἀφοσίωση σὲ κάποιαν ἰδέα ἢ ἀπὸ ἀγάπη γιὰ κάποιον ἀπὸ τοὺς ἥρωές του, χάνει τὴν ἀμεροληψία του ἀπέναντι στὸ θέμμι του καὶ στὰ πρό-

σωπά του, καὶ παρασέρνεται ἔξω ἀπὸ τὰ αὐστηρὰ ὄρια τῆς τέχνης. Ὁ κριτικὸς—συχνὰ μοῦ δόθηκε ἀφορμὴ νὰ θαυμάσω τὸ διαπεραστικὸ καὶ γρήγορο κριτικὸ του μάτι—ὁ κριτικὸς πολλές φορές παρασέρνεται ἀπὸ τὴν ἰδέα ἢ ἀπὸ τὰ ὄρατα ἢ τὴν τιμὰ συναισθήματα τοῦ συγγραφέα καὶ λησμονεῖ νὰ κρίνει τοῦ συγγραφέα τὴν μπόρεση καὶ τὴν τέχνη.

Σ' ἕνα πράγμα ὅμως ὁ Ταγκόπουλος δὲν ἤξερε τί θὰ πεῖ ἀδυναμία· σ' ἕνα πράγμα ἡ ἀγάπη εἶχε γίνει ἕνα μὲ τὴ ζωὴ του, ὅπου δὲν ἐγεννιόταν οὔτε ἀντίθεση, οὔτε σύγκρουση, οὔτε ἀντινομία· στὸν δημοτικισμό. Σ' αὐτὸν εἶχεν ὀγκιστεῖ αἰώνια πίστη. Οὔτε δισταγμός, οὔτε ἀνησυχία, οὔτε δέηλασμα. Σ' αὐτὸν ἔδωσε τὴν ψυχὴ του καὶ τὴ ζωὴ του. Ὁρθίος ἐστάθηκε στὰ προχώματα τοῦ ἀγῶνα θυσιάζοντας γι' αὐτὸν καὶ τὸν ἑαυτὸ του καὶ τοὺς δικούς του. Μὰ κ' ἐδῶ ὁ θάνατος τῆς Μυριέλλας μπήζοντας τὸ μαχαίρι στὴν καρδίᾳ τοῦ πατέρα Ταγκόπουλου, ἐσώριασε κάτω καὶ τὸν Ἀγωνιστὴ· κάνοντας ἔτσι

νὰ νικήσει, στὸ τέλος τέλος, καὶ ὁ αἰσθαντικὸς ἄνθρωπος κ' αὐτὸν τὸν ἀτρόμητο πολεμιστὴ· τὸν πολεμιστὴ, τὸν ἀγωνιστὴ, τὸ πρωτοπαλικάρο καὶ, ἄχ, ἴσως τὸ τελευταῖο παλικᾶρι τοῦ μεγάλου μας ἀρχηγοῦ Ψυχάρη.

Ἡ Ἑλλάδα χρωστεῖ νὰ στήσει δυὸ ἀγάλματα σ' ὅλες τίς μεγαλύτερες πολιτείες της. Τοῦ Ψυχάρη καί, δίπλα, τοῦ Ταγκόπουλου! Ἴσως ἕνα σύμπλεγμα τῶν δύο σὲ βερφαστικὸ μέγεθος. Ὅχι μὲ πένα στὸ χέρι ἢ μὲ βιβλίον ἢ μὲ τὸ δάχτυλο στὸν κρόταφο· παρὰ μὲ τόξα καὶ φαρέτρες! Οἱ καλλιτέχνες μας ἄς τὸ μελετήσουν. Ἐμεῖς ἄς ἀνοίξουμε ἔρανο γιὰ νὰ συναΐξομε τὰ ἀναγκαῖα χρήματα. Γιατὶ, ὅταν λέω Ἑλλὰδα δὲν ἐννοῶ τὸ ἑλληνικὸ κράτος.

Λίγες μέρες πρὶν πεθάνει.

(Σκίτσο Δ. Καφετζιδάκη)